

Ailede kadına yönelik şiddet: Denizli ili örneği

Faruk Kocacık*
Mustafa Çağlayandereli**

Özet

Şiddet son yıllarda önem kazanmış bir konudur. Bir toplumda hangi davranışların şiddet olarak kabul edildiği, o toplumun toplumsal yapı özellikleriyle yakından ilgilidir.

Şiddet çok yönlü bir olgu olup, değişik biçimlerde sınıflandırılmaktadır. Şiddet, fiziksel, ekonomik, cinsel, kültürel ve psikolojik biçimleriyle karşımıza çıkmaktadır.

Şiddetin sosyal ve ekonomik maliyeti büyüktür. Şiddet, değişik yaklaşımlarla ele alınabilmektedir.

Denizli hızla endüstrileşen kentlerimizden biridir. Araştırmamızda Denizli merkez ilçedeki mahallelerden onunda tesadüfî yolla seçilen kadınlardan 593 tanesi örneklem olarak seçilmiş ve anket uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre örnekleme giren kadınların yarısından biraz fazlası aile içinde şiddet görmektedir. Şiddet ile sosyoekonomik değişkenler arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Kadın, Aile

Domestic violence towards women: Denizli case study

Abstract

Violence is a subject that has gained importance recently. There is closely connection between the actions accepted as violence in a society and the structure of the society.

Violence is a multidimensional event and it is classified in various forms. Violence can be dealt with by means of different approaches.

The subject matter of the study conducted in Denizli province is violence against women. Thus 593 of 19734 household in 10 neighborhoods were selected as sample of the study.

According to the study done on the violence directed to women in the quarters of central district of Denizli city, there has been violence in almost the half of the people included in the sample.

Keywords: Violence, Women, Family

* Prof. Dr. Cumhuriyet Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, kocacik@cumhuriyet.edu.tr

** Yrd. Doç. Dr. Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, cagdereli@mersin.edu.tr

Giriş

Günümüzde araştırılan ve ilgi duyulan konulardan biri haline gelen şiddet olgusu, sosyal bilim dallarında ilgi görmektedir. Toplumda hangi davranışların şiddet olarak kabul edildiği, o toplumun toplumsal yapı özellikleriyle, geçerli olan değer yargıları ile yakından ilgilidir.

Bu güne kadar kadına yönelik şiddet konusunda yapılan araştırmaların sonuçları, şiddetin sosyal, ekonomik, kültürel, cinsel ve psikolojik faktörlere, bireyin yakın çevresi ile ilişkilerine dayalı olarak çıktığını ortaya koymaktadır.

Şiddet ile ilgili davranışlar, kanuna uymamak, kişiye zarar vermek, hakaret etmek, onuru kırmak, huzura son vermek, birinin haklarını çiğnemek, hırpalamak, incitmek, zor kullanmak şeklinde kendini gösterirler (Erten-Ardalı, 1996: 143).

Bir başka kaynağa göre de şiddet, çatışan çıkarları olan tarafların arasındaki sosyal ilişkilerden kaynaklanmaktadır (Ergil, 2001: 40)

Tek bir neden şiddeti doğurmaz. Şiddet toplumsal bir sorundur. Şiddetin tek bir nedene indirgenerek algılanması, bilimsel gerçeklerle bağdaşmaz (Tezcan, 1996: 107).

Şiddet ile ilgili bir ayırım dar ve geniş anlamları açısından yapılabilmektedir.

Dar anlamıyla şiddet; fiziksel olarak insanların bedensel bütünlüğüne karşı dışarıdan yöneltilen, sert ve acı verici bir edimdir. Mala, cana, sağlığa, bedensel bütünlüğe, birey özgürlüğüne karşı bir tehdit oluşturması söz konusudur. Burada yaralama, ırza tecavüz, yağma, adam kaçırma gibi başkasına yönelmeler olabildiği gibi, intihar girişimleri biçiminde bireyin kendine yönelik eylemleri de söz konusudur (Ünsal, 1996: 32).

Geniş anlamda şiddet ise insan üzerindeki fiziksel ve ruhsal etkileri açıkça ölçülemeyen, dolaylı ve somut bir biçimde hissedilen çeşitli baskılardır. Örneğin ekonomik şiddet, medya terörü, enflasyon, işsizlik, trafik korsanlığı, doğanın ve tarihsel çevrenin tahribi, sağlıksız kentleşme gibi (Ünsal, 1996: 35 ve Erten-Ardalı, 1996: 143).

Şiddet fiziksel, ekonomik, cinsel, kültürel, psikolojik (sözel ve duygusal) biçimleri ile karşımıza çıkabilmektedir. Nedenleri çeşitlidir ve çok boyutlu bir süreçtir.

Kuramsal açılım

Son 25 yılda Batı'da aile içi ilişkilerde kadına yönelik şiddet konusunda birçok araştırma yapılmıştır (Walker, 1994; Landenburg, 1989; Brownridge and Halli, 2002). Benzer araştırmalar batılı olmayan toplumlarda da yapılmıştır (Casmiro, 2002; Amoakohene, 2004). Bunların hepsinde %18 ile %67 arasında kadına yönelik fiziksel şiddet uygulandığı

bulgulanmıştır. Yine bu araştırmalarda kadına yönelik şiddetin temelinde sosyo-kültürel ve ekonomik faktörlerin, farklı sosyal çevrelerden gelmelerin, psikolojik faktörlerin yer aldığı görülmektedir.

Ülkemizde bu konunun gündeme gelmesi ve yoğun ilgi görmesi 1980'lerde başlamıştır. Örneğin 17 Mayıs 1987'de "Dayağa Hayır" yürüyüşü kadınların şiddete karşı ilk eylemleri olmuştur (Yıldırım, 1998: 38-39). Konuyla ilgili bazı araştırmalar gerçekleştirilmiştir (Arıkan, 1987; İçli, 1994; Tılıç, 1997).

Şiddet eylemleri ile ilgili olarak ülkemizdeki istatistiklere bakıldığında, Adalet Bakanlığı istatistiklerine göre 1993 yılında 53618 cürüm ve kabahat cereyan etmiştir. Bunları gerçekleştirenlerin 52474'ü erkek, 1144'ü ise kadındır. Suç türlerine bakıldığında bunun 6973'ünün öldürme, yaralama, ırza geçme veya zorla adam kaçırma ile 5592'sinin ise hırsızlık ile ilgili olduğu görülmektedir (Eken, 1996: 409).

1999 yılında ise ceza mahkemelerinde açılan dava sayısı 173667'dir. Bunun % 62.1'i şiddet eylemleri ile ilgili olup bunlar müessir fiil (% 22.9), hırsızlık (% 17.8), adam öldürme (% 5.6), kişi hürriyeti aleyhinde cürümler (% 5.1), ırza geçme (% 3.3), resmi evrak çalma (% 2.9), hakaret ve sövme (% 2.6), kız, kadın ve erkek kaçırma (% 1.7) olarak gerçekleşmiştir (DİE, Adalet İstatistikleri, 1999).

Büyük değişimlere uğrayan gelişmekte olan ülkelerde ortaya çıkan, fakat henüz yapıcı ve yaratıcı hedeflere yöneltilmemiş sosyal enerji, aşağıda belirtilen türde geçici şiddet türlerine bürünebilir (Ergil, 2001: 41);

1- Kendine karşı şiddet: Gittikçe artan miktarda intiharlar, alkol ve uyuşturucu bağımlılığı sıkça görülmektedir.

2- Aile içi şiddet: çocuk ve eşin dövülmesi eski bir gelenek olabilir. İşsizlik, oturan gecekonduyun yıkılması gibi kriz anlarında aile içi şiddet de artmaktadır. Kocasından tecavüze uğrayan eş olaylarında artış vardır. Dayak yiyen kadınlar için sığınma evleri kurulmaktadır.

Dayak, erkeklerin kadınlar ve gençler üzerindeki baskı aracıdır. Kültürel olarak en yaygın üstünlük aracı anlamından başka, aile içi şiddet, öğrenilen, diğer sosyal ortam ve ilişkilerde uygulanan temel bir sosyalleşme aracı olarak karşımıza çıkmaktadır.

3- Kan davası: Kuşaklardan beri devam eden "belirli diğerlerine", karşı duyulan nefret ile grup dayanışmasını ayakta tutan kültürel bir şiddet biçimidir.

4- Namus cinayetleri: Kültürel olarak onay gören, geleneği bozan aile bireylerine ve özellikle kadınlara yönelik bir şiddet eylemidir. Ailede uysal ve namuslu rolünü zorlayan kızlara ve kadınlara karşı gerçekleştirilen bir şiddet türüdür.

5- Trafik kazaları: Ülkemizde trafik kazaları kitlesel katliam boyutlarına ulaşmıştır. Trafik kazaları her geçen gün daha da artmakta, bu durum önlenememektedir.

6- Adak ve kurban teşhiri, zorla bekâret kontrolleri, dövüşme, kaba güç gibi bazı erkeklik özelliklerinin abartılması ile ortaya çıkan şiddet görüntüleri de vardır.

Bu şiddet biçimleri kalıcı bir şiddet kültürünün oluşmasına, şiddetin yapılaşmasına neden olmaktadır.

Şiddet kavramı ana özellikleri ne olursa olsun, zamana ve topluma göre değişir. Şiddet olgusu birçok toplumsal sorunun da kaynağını teşkil eder.

Yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde aile içinde kadına yönelik şiddetle ilgili üç yaklaşımdan söz edilebilir.

İlki feminist yaklaşım olup, evlilikte kadın üzerindeki baskıyı patriyarkal ilişkilerin bir sonucu olarak ele almaktadırlar (Welby, 1994: 22-24).

İkincisi sosyo-kültürel yaklaşım olup, şiddetin kaynağını sosyo-kültürel çevre faktörlerinde görmektedirler (Yıldırım, 1998: 30).

Üçüncü yaklaşım ise psikolojik yaklaşım olup, şiddete uğrayan kadına ilişkin değerlendirmeler yapan farklı teorilere sahiptirler. Bunlar “Bilişsel Çelişki Teorisi”, “Agresyon Teorisi”, “Klinik Psikolojik Teoriler” dir (Yıldırım, 1998: 32 ve Backman, 1974: 502).

Şiddetin temelinde yer alan agresyon (saldırganlık) güdüsü, değişik biçimlere bürünebilecek bir davranıştır. Saldırganlık öğrenilen bir davranıştır. Saldırganlık kadar saldırgan olmama davranışı da öğrenilebilir bir davranış örüntüsüdür. İletişim teknolojisindeki hızlı gelişmeler sonucunda kitle iletişim araçlarının çok yaygın olarak tüketilmesi, kitle iletişim araçlarının toplumları etkisi altına alması, bu konuyu daha fazla ön plana çıkarmaktadır. Örneğin özellikle kadın bedeninin reklâmlar ve diğer pornografik mesajlar yoluyla topluma sunulması, hem erkeğin kadına bakış açısını, hem de kadının kendine bakış açısını olumsuz olarak etkileyebilmekte, bu durumun içselleştirilmesine neden olabilmektedir (Aziz, 1994: 502).

Toplumsallaşma süreci çerçevesinde gerek çocukluk döneminde, gerekse yetişkinlik döneminde kitle iletişim araçlarının etkisiyle kolay öğrenilebilen saldırganlık davranışlarının

ortaya çıkması kadar, bunun yol açtığı çatışmaların çözülmesi de önemlidir (Kocacık, 2003: 111).

Toplum halinde yaşayan bireyler arasında şiddet olaylarıyla meydana gelen çatışmaların, toplumsal yaşamın bir parçası olarak görülmesi gerekir. Çatışmayı anlamaya çalışmak kadar, çatışmaların çözülmesi konusunda da becerilerin geliştirilmesi gerekmektedir.

Sağlıklı bir ilişki, hiç çatışma yaşanmayan ilişki değildir. O ilişkilerde ortaya çıkan sorunların ne kadar sağlıklı bir biçimde çözüldüğü önemlidir. Bunun için bireyin sorunlarını şiddete yönelerek çözmesini giderebilmek için toplumsal yaşam içinde önce bireyin kendini tanımasını sağlamak ve empatisini geliştirmek gerekir. Ayrıca kişi, çatışmayı çözme ve iletişim becerileri konusunda kendisini geliştirmelidir, gerekiyorsa uzman kişilere başvurarak yardım almalıdır.

Aile içi şiddet en çok kadınlara karşı kullanılır.

Kadının koca tarafından herhangi bir zamanda, ciddi, tekrarlanan, kasıtlı ve en az morarma ile sonuçlanan, gözle görülen yaralanması, o kadının dövülen kadın olarak tanımlanmasına neden olmaktadır (Aksoy, 1993: 10).

Ailede kadına yönelik şiddet, kocasının karısı üzerinde bilinçli olarak fiziksel zarar verme eylemi olarak da tanımlanmaktadır (Arıkan, 1987: 83).

Aile içi şiddet çok yönlü bir olgudur ve şiddete neden olabilecek pek çok etken bulunmaktadır. Aile içi şiddeti incelerken bu faktörlerin yanısıra kültürün, kültürel rol kalıplarının da incelenmesi gerekir (Sümer, 1998: 131).

Kadına yönelik şiddet genelde dört grupta toplanmaktadır (Aksoy, 1993: 15):

1. Fiziksel Şiddet: Kadının eşi ya da partneri tarafından fiziksel saldırıya maruz kalması şeklinde gerçekleşir.

2. Cinsel Şiddet: Kadının rızası olmadan cinsel ilişkiye zorlanması biçiminde gerçekleşir. Fiziksel şiddetle birlikte görülmektedir.

3. Duygusal Şiddet: Çoğunlukla aşağılama, bağırma, yetersiz olduğunu söyleme, kıskançlık, korkutma gibi biçimlerde kendini gösterir.

4. Ekonomik Şiddet: Çalışan kadının parasını elinden alma biçiminde görülür. Özellikle erkeğin çalışmadığı durumlarda görülür.

Tüm kültürlerde evlilikte şiddet sorunu görülmektedir. Toplumsal yapının özellikleri, baskısı bu şiddeti biçimlendirmektedir. Ancak dayak, tecavüz, tekmeleme gibi somut

şiddetler, küfür, psikolojik baskı gibi soyut gözle görülmeyen şiddet türleri kadının fiziksel, zihinsel ve hatta ölümle sonuçlanan problemler yaşamasına neden olmaktadır.

Şiddet olgusunun ortaya çıkışı, insanlık tarihi ile paralellik gösterir. Şiddet olgusunun aile içinde önem kazanması uzun zaman gerektirmiştir. Bu konuda kadın hakları ile ilgili çalışmalar da konuya ışık tutmaktadır (Bendason, ty: 54-90).

Türkiye’de, toplumsal yapının değişmeye başlaması 1950’lerden sonra hızlanmıştır. Tarımda makineleşme, kente göç, kitle iletişim araçlarının etkileri, eğitimin yaygınlaşması gibi faktörlerin etkisiyle ortaya çıkan değişmeler, aileyi de etkilemiştir (Ortaylı, 1984: 85).

Ailenin yapısının küçülmesi, geleneksel aileden çekirdek aileye doğru gidişi, ailenin görevlerinin azalması gibi değişmelere rağmen aile içi ilişkilerde geleneksel öğeler ağırlıklıdır (Kocacık, 1997: 68). Aile içi bireylerin rollerinde değişmeler ortaya çıkmakla birlikte, aile içinde geleneksel roller hâkimdir (Sağnak, 1984:143).

Dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye’de de aile içi şiddet özel hayatın mahremiyet alanında görülen hassas bir konudur. Türkiye’de bu konuda az araştırma yapılmıştır. Daha çok 1980’li yıllardan sonra aile içi şiddet sosyolojik olarak ele alınmıştır (Tılıç, 1997: 119).

Aile içi ilişkilerde şiddet konusunda Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu’nun yaptırdığı araştırma sonuçları bu konuda Türkiye’deki durum hakkında fikir vermektedir (T.C. Başbakanlık, 1995: 135–192): 1994’te beş bölgede 4287 hanede (3112 kadın ve 1318 erkek ile) kurumun yapmış olduğu "Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları" konulu araştırmaya göre, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ile aile içi şiddet arası ilişki bulunmuştur. Kavga ve gerginlikler sonucunda eşlerin kendilerine ağır söz kullandığını belirten kadınların oranı %52.47’dir. Erkeklerin %34.04’ü kavgalar sırasında eşlerini dövdüklerini ifade ederken, kadınların %29.59’u bu olayı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya göre şiddet, kentte ve kırdaki tüm sosyo-ekonomik gruplarda görülmektedir. Şiddet uygulanmasının nedenleri olarak maddi güçlükler, kocanın aşırı sinirli olması, kocanın akrabalarını kışkırtması gibi hususlar ortaya çıkmıştır. Ayrıca çocukların da aile içi şiddetten olumsuz etkilendikleri görülmüştür.

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı’nın Türkiye genelinde yaptırdığı diğer bir araştırmaya göre Türkiye’de her 3 kadından biri kocasından dayak yemektedir. Kadınların % 53,6’sı sürekli olarak kötü söz ve hakarete maruz kalmaktadır. Dayak olaylarının % 46,9’unda fiziksel zarar ortaya çıkmaktadır. Kadınların % 57,1’i bu durumu sessizce kabullenmektedir. Erkeklerin %35’i eşlerine şiddet uyguladığını belirtmektedirler. Üniversite eğitilmiş kadınların %23’ü fiziksel ve sözel şiddete, %71’i de ekonomik ve cinsel şiddete

maruz kalmaktadır. Türkiye'de kadınların % 90'ı psikolojik, % 40'ı fiziksel, % 15'i kocalarının uyguladığı cinsel şiddete uğramaktadır (Cumhuriyet, 26.11.2002).

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Polikliniği'ne başvuran evli kadınlarla yapılan bir çalışma, Türkiye'de aile içi şiddetin varlığının devam ettiği ve bunun kadınlar tarafından da gizlenmeye çalışıldığını ortaya koymuştur. Polikliniğe başvuran evli kadınlardan 300'ü ile aile içi şiddete ilişkin bir çalışma yapılmıştır. Çalışmada, yaşları 16-59 arasındaki kadınların yüzde 57'sinin fiziksel, yüzde 36'sının duygusal, yüzde 32'sinin ekonomik (kaynak ve paranın kadın üzerinde tehdit ve kontrol aracı olarak kullanılması), yüzde 30,7'sinin cinsel ve yüzde 29,3'nün de sözel şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir (Akyüz vd., 2002: 43-46).

Aile içi şiddetin yönünün en çok kadın ve çocuğa doğru olmakla beraber, aile içindeki iktidar ilişkilerinde belirlenerek, güçlüden güçsüze doğru olduğu ortaya çıkmaktadır.

Evde, ailede, okulda, sokakta, işte her zaman şiddet içeren bir davranışla karşılaşan veya engellenen kişinin bireyci düşünebilmesi ve yurttaş olabilmesi olanağı da kısıtlanmış olmaktadır (Bilim ve Teknik, 2001: 36).

Araştırma ile ilgili bilgiler

Metot

Çalışmanın konusu Denizli İli Merkez İlçe'de aile içinde kadına yönelik şiddettir.

Çalışmanın amacı, Denizli İli Merkez İlçe'de aile içi ilişkilerde kadına yönelik şiddetin durumu hakkında bilgi edinmek, şiddete yol açan faktörlerin önceliklerini ve değişme dinamiklerini saptamak ve sorunun çözümüne katkıda bulunmaktır.

Denizli İli Merkez İlçe'de yaklaşık 68750 hane, 55 mahalle mevcuttur.

Denizli İli Türkiye'nin doğusundan batısına geçiş özellikleri taşıyan, Ege Bölgesi'nde yer alan bir ildir. Başta dokumacılık olmak üzere sanayileşmesi gelişen ve aynı zamanda aile içi işletmelerin de yoğun olduğu bir ildir. Denizli tekstil alanında Türkiye ihracatının %5'den fazlasını karşılamaktadır.

Araştırma için gelişmiş (merkez) ve azgelişmiş (çevre) niteliğe sahip beşer mahalle seçilmiş ve toplam on mahalledeki yaklaşık 19734 hane halkından 593 adet örneklem basit tesadüfi örnekleme tekniği ile belirlenmiştir. Bunlardan Aktepe, Yunusemre, Karşıyaka, Bakırlı ve Sevindik çevre mahalleleri, Sümer, Yenimahalle, Sırapapılar, Esentepe ve Yeşilyurt mahalleleri de merkez mahalleleri temsil etmektedirler.

Örneklem hacmi aşağıdaki formüle göre hesaplanmıştır.

$$n = \frac{N + t^2 \cdot p \cdot q}{d^2 (N - 1) + t^2 p \cdot q}$$

$$p = 0,50$$

$$q = 0,50$$

$$d \text{ (standart hata)} = 0,04$$

$$t = 1,96$$

$$N = 19734$$

$$n = \frac{19734 \cdot (1,96)^2 \cdot 0,50 \cdot 0,50}{(0,04)^2 \cdot 19733 + (1,96)^2 \cdot 0,50 \cdot 0,50}$$

$$n = 18952/32$$

$$n = 593$$

Örneklem formüllerinin açıklaması şöyledir:

$$N_i = i \text{ nolu tabakadaki birim sayısı}$$

$$N = \text{Evrendeki birim sayısı}$$

$$n/N = \text{Örneklem oranı}$$

$$n_i = \text{Her tabakadan alınacak birim sayısı (A/N)}$$

$$n_i = 593/19734 = 0,03$$

Tablo1 de örneklem ayrıntılı olarak verilmiştirⁱ

ⁱ **Not:** Örneklem hacminin hesaplanmasında basit tesadüfi örneklemin kullanılmasının nedeni, ki kare dağılımına uygun olmasını sağlamak için örneklem hacmini yüksek tutmaktır.

Tablo 1. Denizli İlinde Örneklem Giren Mahalleler		
Mahalleler	Ni	ai x a = ni
Aktepe	1770	53
Yunusemre	1690	51
Karşıyaka	1810	54
Bakırlı	1520	46
Sevindik	1610	48
Sümer	2130	64
Yenimahalle	2054	62
Sırapapılar	2250	68
Esentepe	2350	70
Yeşilyurt	2550	77
Toplam	19734	593

Bu araştırma Mayıs 2006'da gerçekleştirilmiştir. Araştırmada 15 adet bayan araştırmacı görev yapmıştır. Araştırmada örneklem girenlere anket ve görüşme tekniği uygulanmıştır. Yüzyüze görüşmeler yaklaşık her bir örneklem için ortalama otuz dakika sürmüştür. İstatistiksel analizler bilgisayarda Windows SPSS programı kullanılarak yapılmıştır.

Araştırma Verileri

Araştırma örneklem grubunun demografik ve sosyoekonomik niteliği şöyledir:

- Örneklem girenlerin % 53,5'i 35 yaşın altındadır.
- Örneklem girenlerin % 46,7'sinin eğitim düzeyi ilkökuldür.
- Örneklem girenlerin % 87,5'i ev kadınıdır.
- Örneklem girenlerin % 60,1'inin gelir düzeyi 500 YTL nin altındadır.
- Örneklem girenlerin % 58,5'inin çocuk sayısı 1–2 dir.
- Örneklem girenlerin % 73'ünün aile biçimi çekirdek ailedirⁱⁱ (Tablo–2).

Örneklem grubundaki bayanların eşlerinin niteliği ise şöyledir:

- Eşlerin % 51,8'i ilkökul mezunudur.
- Eşlerin % 26,8'i ticaretle uğraşmaktadır. % 25,6'sı da işçidir. % 24,5'i memur ve %16,8'i de işsizdir.
- Eşlerin % 62,4'ü şiddet içerikli film veya dizi izlemektedirler.

ⁱⁱ Çekirdek Aile: Anne – baba ve evlenmemiş çocuklar olarak ele alınmıştır.

- Eşlerin % 62,1'i küçüklüğünde sevgisizlik veya engellenme ile karşılaşmıştır (Tablo-3).

Örnekleme grubundaki kadınların %52,5'i şiddet gördüğünü belirtmiştir. Şiddet görenlerin gördüğü şiddet türünde %51,8 oranında sözel şiddet yer almaktadır. Fiziksel şiddet görenlerin oranı ise %15'dir.

Şiddet görenlerin şiddet görme sıklığı en çok %43 oranı ile "haftada bir kaç defa şiddet gördüğü" seçeneğindedir. Bunu %29 oranı ile "her gün şiddet gördüğünü" belirtenler izlemektedir.

Şiddet uygulayan kişi %98,5 oranı ile kocadır. Şiddetin sebeplerinde ise %32,2 oranı ile ekonomik sebep, %21,6 oranı ile de kültürel (geleneksel tutumlar) sebep görülmektedir. Bunları cinsel ve psikolojik sebepler izler (Tablo-4).

Bulgular:

1- Örnekleme giren kadınların % 52,5 i şiddet gördüğünü, %46,5 i de şiddet görmediğini belirtmişlerdir. Şiddet uygulayan kocadır (%98,5 oranında). Şiddet türü daha çok sözel ve fizikseldir. Şiddet görenlerin yarıya yakını (% 43) haftada birkaç kez şiddet görmektedir. Şiddetin birinci sebebi ekonomiktir.

2- Aile biçimi ile şiddet arasında ilişki bulunmamıştır (Tablo-5).

3- Eğitim düzeyi ile şiddet arasında ilişki vardır. Fakat bu ilişki beklenenin tersine yüksek eğitim görmüş olanlarda şiddetin daha çok görülmesi yönündedir (Tablo-5).

4- Gelir düzeyi ile şiddet arasında ilişki vardır. Gelir düzeyi düşük ailelerde şiddet daha çok görülmektedir (Tablo-5).

5- Şiddet içerikli film veya dizi izleme ile şiddet arasında ilişki vardır. İzlenme oranı yükseldikçe, şiddet oranı da yükselmektedir (Tablo-5).

6- Psikolojik faktörler ile şiddet arasında da ilişki vardır. Geçmişinde sevgisizlik, güven eksikliği ve engellenme durumları ile karşılaşan kocaların daha çok şiddet uyguladıkları görülmektedir (Tablo-5).

7- Bağımsız değişkenlere göre şiddet gören kadınların şiddeti onaylama durumlarına bakıldığında:

- Çekirdek ailede şiddeti onaylamayanların oranının daha yüksek olduğu görülmektedir (%59).

- Eğitim düzeyi açısından, öğretim düzeyi okuryazar ve ilkököl düzeyinde olanlarda yarısından fazlasının (%58,1 ve %57,1) şiddeti onayladığı görülmekte fakat lise mezunlarında da % 62,8 oranında şiddeti onaylama durumu dikkati çekmektedir.
- Aylık gelire göre, geliri düşük olanlarda şiddeti onaylama daha yüksek orandadır.
- Oturulan çevreye göre de alt çevrede oturanlarda şiddeti onaylama daha yüksek orandadır.

Bu veriler geleneksel tutumun ve kültürel değerlerin şiddet konusunda etkili olduğunu ve şiddet görmeye rağmen bunun sosyoekonomik düzeyleri düşük olan ailelerde kabullenilmiş ve onaylanan bir davranış olarak algılandığını ortaya koymaktadır (Tablo-6).

8- Kitle iletişim araçlarıyla ilgili olarak şiddet içerikli yayın izlemeyi tercih edenlerin de şiddeti onayladıkları (%73,8) dikkati çekicidir (Tablo:6). Bu da şiddetin öğrenilen bir davranış olduğunu ortaya koymaktadır.

9- Psikolojik faktörler açısından bakıldığında, geçmişinde sevgisizlik, güven eksikliği ve engellenme davranışına ve tutumuna uğramış kocaların %79,4'ünün şiddeti onayladığı görülmektedir. Bu da psikolojik faktörlerin şiddet üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır.

Tablo 2. Kadınla İlgili Veriler		
Özellikler	Sayı	%
Yaş		
15-20	13	2.1
21-25	11	1.9
26-30	236	39.7
31-35	58	9.8
36 ve yukarı	257	43.4
Cevapsız	18	3.1
Eğitim Düzeyi		
Okuryazar	109	18.3
İlkokul (İlk-orta)	277	46.7
Lise	114	19.3
Üniversite	47	7.9
Cevapsız	46	7.8
Medeni Durum		
Bekar	82	13.8
Evli	491	82.8
Dul	14	2.4
Cevapsız	6	1.0
Aile Biçimi		
Çekirdek	433	73.0

Geniş Aile	115	19.4
Parçalanmış veya Tamamlanmamış Aile	45	7.6
Cevapsız	-	-
Meslek		
Ev kadını	519	87.5
Memur	21	3.6
İşçi	17	2.8
İşsiz	27	4.6
Cevapsız	9	1.5
Çocuk Sayısı		
Çocuk yok	72	12.1
1-2	347	58.5
3-4	110	18.6
5 ve çok	53	8.9
Cevapsız	11	1.9
Ailenin Aylık Geliri		
≤ 500 YTL	356	60.1
501-1000 YTL	214	36.1
≥ 1001 YTL	23	3.8
Cevapsız		-
Çocuklukta Şiddet		
Asla	385	65.0
Bazen	127	21.4
Sık sık	73	12.3
Cevapsız	8	1.3

Tablo 3. Koca İle İlgili Özellikler

Özellikler	Sayı	%
Eğitim Düzeyi		
Okuryazar	28	4.7
İlkokul (İlk-Orta)	307	51.8
Lise	98	16.6
Üniversite	98	16.6
Cevapsız	62	10.4
Meslek		
Ticaret	159	26.8
İşçi	152	25.6
Memur	145	24.5
İşsiz	100	16.8
Başka	25	4.2
Cevapsız	12	2.1
Şiddet İçerikli Film/Dizi İzleme		
Evet	370	62.4
Hayır	201	33.9
Cevapsız	22	3.7
Çocuklukta Sevgisizlik-Engellenme Var mı?		
Evet	368	62.1
Hayır	205	34.6
Cevapsız	20	3.3

Tablo 4.Şiddet ile İlgili Veriler

Özellikler	Sayı	%
Şiddet Görme Durumu		
Evet	311	52.5
Hayır	282	47.5
Şiddetin Türü (Evet diyenler)		
Sözlü	161	51.8
Fiziksel (vurma, yaralama vs.)	47	15.0
Cinsel	34	11.0
Başka	60	19.4
Cevapsız	9	2.8
Şiddetin Sıklığı (Evet diyenler)		
Hergün	90	29.0
Haftada bir iki kez	134	43.0
Ayda bir iki kez	51	16.4
Yılda bir iki kez	31	10.1
Cevapsız	5	1.5
Şiddeti Uygulayan		
Koca	306	98.5
Baba	4	1.2
Erkek çocuk, erkek kardeş	1	0.3
Diğer aile üyeleri	-	-
Cevapsız	-	-
Şiddetin Sebepleri (Üç seçenek belirtildi)		
Ekonomik	519	32.2
Kültürel (Geleneksel)	348	21.6
Psikolojik	251	15.6
Cinsel	318	19.7
Kıskançlık	158	9.8
Sebepsiz	18	1.1
Cevapsız	-	-

Tablo 5. Şiddet ile Bazı Değişkenler Arasındaki İlişkilere Ait Tablolar

Aylık Gelir

Şiddet Durumu	500 Ytl Altı		501- 1000 Ytl		1001 ve yukarı N		Toplam	X ²	P
	N	%	N	%	N	%			
Var	200	56.2	107	50.1	4	16.2	311		
Yok	156	43.8	107	49.9	19	83.8	282		
Toplam	356	100	214	100	23	100	593		

Aile Biçimi

Şiddet Durumu	Çekirdek		Geniş		Parçalanmış		Toplam	X ²	P
	N	%	N	%	N	%			
Var	225	52	63	55.1	23	50.6	311		
Yok	208	48	52	44.9	22	49.4	283		
Toplam	433	100	115	100	45	100	593		

Şiddet Uygulayanın Eğitim Düzeyi

Şiddet Durumu	Okuryazar		İlk ve orta		Lise		Üniversite		Toplam	X ²	P
	N	%	N	%	N	%	N	%			
Var	89	82.1	79	28.4	35	74.2	27	57.1	280		
Yok	20	17.9	198	71.6	29	25.8	20	42.9	267		
Toplam	109	100	277	100	114	100	47	100	547		

Şiddet İçerikli Film veya Dizi İzleme Durumu

Şiddet Durumu	Evet		Hayır		Toplam	X ²	P
	N	%	N	%			
Var	279	75.3	28	13.8	307		
Yok	91	24.7	173	86.2	264		
Toplam	370	100	201	100	571		

Çocukluğunda Sevgisizlik veya Engellenme Durumu

Şiddet Durumu	Var		Yok		Toplam	X ²	P
	N	%	N	%			
Evet	281	76.3	27	13.2	308		
Hayır	87	23.7	178	86.8	265		
Toplam	368	100	205	100	573		

Tablo 6: Bağımsız Değişkenlere Göre Şiddet Gören Kadının Şiddeti Onaylama Durumu

Bağımsız Değişkenler	Şiddet gören ve onaylayan	Şiddet gören ve onaylamayan	Fikri Yok
<u>Aile Yapısıⁱⁱⁱ</u>			
Çekirdek Aile	%39.3	%59.0	%1.7
Geniş Aile	%58.4	%40.5	%1.1
<u>Eğitim Düzeyi</u>			
Okuryazar	%58.1	%38.8	%3.1
İlköğretim (ilk-orta)	%57.1	%40.6	%2.3
Lise	%62.8	%35.4	%1.8
Üniversite	%47.7	%50.7	%1.6
Yüksek	%26.9	%72.8	%0.3
Aylık Gelir			
500 YTL altında	%54.7	%44.4	%0.9
	%55.3	%44.1	%0.6
	%50.2	%49.3	%0.5
501 YTL-1.000 YTL	%39.8	%59.9	%0.3
1.001 YTL-1.500 YTL	%27.7	%72.0	%0.3
1.501 YTL.-2.000 YTL			
2.001 YTL yukarısı			
<u>Oturulan Çevre^{iv}</u>			
Alt	% 54.1	% 44.8	% 1.1
Orta	% 38.1	% 61.2	% 0.7
Üst	% 46.5	% 53.1	% 0.4
<u>Kitle İletişim Araçlarını İzleme (Koca)</u>			
İzliyor	% 73.8	% 25.3	% 0.9
İzlemiyor	%46.3	%52.4	%1.3
<u>Psikolojik Faktörlere Göre Koca</u>			
Geçmişinde güvensizlik, sevgisizlik, engelleme gören	%79.4	%18.9	%1.7
Geçmişinde güvensizlik, sevgisizlik ve engellenme görmeyen	%40.2	%58.4	%1.4

Sonuç ve değerlendirme

Araştırmamızda görülen ve toplumda da yaygın olan genel anlayış, şiddet denince sadece fiziksel olanın akla gelmesidir. Şiddet sadece fiziksel olarak algılanmamalıdır. Sözlü

ⁱⁱⁱ **Çekirdek Aile** (Anne – baba, evlenmemiş çocuk) geniş aile (anne-baba, evli çocuklar, anne ve babanın annesi veya babası ile aile yakınlarından bazıları vs.)

^{iv} **Alt Çevre:** Kıyı semtlerde tek katlı gecekondulu türü evlerin bulunduğu yerler. **Orta Çevre:** 1,2 veya 3 katlı, merkez ile kıyı semtler arasındaki evlerin bulunduğu yerler **Üst Çevre:** Merkez veya merkeze yakın 4 veya daha çok katlı binaların bulunduğu yerler.

şiddet veya psikolojik yönden yapılan şiddet de vardır. Aşağılama, sevgisiz bırakma, ayrımcılık, alay etme, engelleme, teşhir, zorlama (bir işi zorla yaptırma) da bir çeşit şiddet şeklidir. Sözlü şiddet bireyde fiziksel şiddetten daha fazla olumsuz etki yapar.

Türü ne olursa olsun uğranılan şiddet, aile içi ilişkilerde olumsuz etkilere yol açmaktadır. Örneğin ailede kadının şiddete uğramasıyla, aile içindeki otoritesi de sarsılmakta, kadın aile içindeki rollerini de gereği gibi yerine getirememektedir. Bu süreçte çocukların da olumsuz etkilendikleri göz ardı edilmemelidir. Aile içi ilişkiler çerçevesinde şiddetin yer aldığı bir ailede, ailenin çocuğunun eğitimi ve sağlığı ile yeterince ilgilenmesini beklememek gerekir.

Aile içi ilişkilerde genellikle “güç” veya “otorite”, maddi gelir ve cinsiyet rollerinde görülmektedir. Eşlerden birisinin hep alan, diğerinin hep veren konumunda olması, alan tarafın baskı yapması, şiddet uygulanması sonucunu da beraberinde getirmektedir.

Ayrıca kadın ve erkeğin yetiştirilme biçimleri de aile içi ilişkilerde şiddetin ortaya çıkmasında önemli olabilmektedir. Kadın ve erkeklerin geleneksel tutum ve beklentilere uyum sağlayacak biçimde yetiştirilmeleri, geleneksel değerlerde, evlilikte vasat bir mutluluk beklentisine sahip olmaları, hem mutsuz bir yaşantıyı getirmekte, hem de şiddete karşı gelme, durumunu değiştirme gereği duyulmamaktadır.

Kadınların “Ailenin Korunmasına Dair Kanun”dan ya haberdar olmadıklarını ya da gereğini yerine getirmekten kaçındıklarını düşünmek gerekecektir. Araştırma sonuçları şiddet olgusu temelinde, sosyal, kültürel, ekonomik ve psikolojik faktörlerin tek başına veya birkaçının bir arada, fakat genellikle de birkaçının bir arada yer aldığını ortaya koymaktadır.

Toplumun temel birimi olarak kabul ettiğimiz ve vazgeçilmez olan ailenin, toplum içinde görevlerini yerine getirebilmesi, güçlenmesi ve gelişmesi için sosyal, ekonomik ve hukuksal bakımlardan korunmasını gerektirir. Bu koruma gerçekleşmediği takdirde ailenin görevlerini yerine getirmesi zor olacağı gibi, aile içi ilişkiler de olumsuz yönde etkilenecektir. Bunun sonucunda yukarıda sözü edilen sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik faktörlerin birkaçının eksikliği veya olumsuz etkisiyle şiddet ortaya çıkabilmektedir.

Bu çerçevede araştırma sonuçları saldırganlık teorisini doğrular biçimde, kadına yönelik şiddeti “fiziksel ve sözel” saldırganlık biçiminde ortaya koyduğu gibi, bu sonuçların ülke genelindeki verilerle de uyduğu görülmektedir.

Bu benzer sonuçlar da gösteriyor ki toplumumuzun temel birimi olan ve varlığı kaçınılmaz olan ailenin korunması ve güçlenmesi için ailede kadına yönelik şiddetin önlenmesi gerekmektedir. Bunda en çok kadına, yasal düzenlemelere ve mevcut yasal düzenlemelerin uygulayıcılarına, sivil toplum kuruluşlarına büyük görevler düşmektedir.

Araştırmamızda da yer verildiği gibi, kitle iletişim aracı olarak televizyonun da şiddet uygulamasının hazırlayıcısı olması söz konusudur. Şiddet içeren programların çokluğu, insanlarda şiddete karşı duyarsızlık gelişmesine neden olabilmektedir.

Televizyondaki şiddet görüntüleri ve ekonomik koşulların şiddeti arttırdığı bilinmektedir. Özellikle kırsal kesimlerden kentlere göç eden ve beklediği yaşamı gerçekleştiremeyen bireylerde içsel tepkilerini, huzursuzluklarını eşlerine ve çocuklarına yönelttiği unutulmamalıdır.

Toplumsallaşma süreci çerçevesinde gerek çocukluk döneminde, gerekse yetişkinlik döneminde kitle iletişim araçlarının, özellikle de televizyonun etkisiyle kolay öğrenilebilen saldırganlık davranışlarının ortaya çıkmaması ve çıkması halinde bunun yolaçtığı çatışmaların ve şiddet olaylarının çözümü için çaba gösterilmesi gereklidir. Çatışmayı anlamaya çalışmak kadar, çatışmanın ve şiddetin çözülmesi konusunda da beceriler geliştirilmelidir.

Sağlıklı bir ilişki elbette ki hiç çatışma yaşanmayan ilişki değildir. O ilişkilerde ortaya çıkan sorunların ne kadar sağlıklı bir biçimde çözüldüğü önemlidir. Bunun için bireyin sorunlarını şiddete yönelerek çözmeye çalışmasının yanlış bir yol olduğu, gerek aile içinde, gerek sosyal çevrede, gerekse eğitim kurumlarında ve kitle iletişim araçları yardımıyla, hazırlanacak öğretici programlar yardımıyla açıkça ortaya konulmalıdır. Toplumsal yaşam içinde önce bireyin kendisini tanımasını sağlamak ve empatisini geliştirmek gerekir. Bu konuda gerektiğinde uzman kişilere başvurmanın da çok gerekli ve yararlı olduğu da benimselilmelidir. Bireye çatışmayı çözme, iletişim becerilerini geliştirme konusunda çaba göstermesi gerektiği benimselilmelidir.

Şiddet kişinin değerlerini, niteliklerini, kendine güvenini ve ruhsal yapısını bozucu etki yapan bir olgudur. Toplumun yarısını oluşturan kadınların önemli bir kısmının şiddete uğraması, bireysel olduğu kadar aile ve toplum açısından da olumsuzluklara yol açar. Dolayısıyla şiddetin önlenmesi, bireysel ilişkileri sağlıklı kılacağı gibi, toplumun temeli olan ailenin de sağlıklı ilişkiler gerçekleştirmesine ve yürütmesine, böylece de onların oluşturduğu sağlam temellere dayalı güçlü bir topluma sahip olmamızı sağlayacaktır.

Kaynaklar

- AKSOY Ercüment, (1993), "Aile İçi Şiddet" **Türk Tabipler Birliği Dergisi**, Ankara
- AKYÜZ, Gamze, KUĞU Nesim, DOĞAN Orhan, ÖZDEMİR Levent, (2002), "Bir Psikiyatri Polikliniğine Başvuran Evli Kadın Hastalarda Aile İçi Şiddet, Evlilik Sorunları, Başvuru Yakınması ve Psikiyatrik Tanı", **Yeni Symposium**, 40 (2), s. 41–48
- AMOAKOHENE M.I., (2004) "Violence against women in Chana: A look at women's perceptions and review of policy and social responses." **Social Science and Medicine**, 59, 2373 – 2385
- ARIKAN Çiğdem, (1987), "Sosyal Hizmetler Açısından Şiddet ve Bir Türü olarak Evlilikte Kadına Yönelik Şiddet" **H. Ü. Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi** 5,1 s.75 – 97, Ankara
- AZİZ Aysel, (1994), "Kadın Şiddet ve İletişim", **Dünya'da ve Türkiye 'de Güncel, Sosyolojik Gelişmeler**. Sosyoloji Derneği Yayınları. Ankara.
- BACKMAN Secord, (1974), **Social Pscohology**, 2 nd Edt. MC Graw Hill, Tokyo
- BENDASON Ney, (t.y), **Başlangıcından Günümüze Kadın Hakları**, (Çev. Şirin Tekeli) Yeni Yüzyıl Kitaplığı, İletişim Yayınları, İstanbul
- Bilim ve Teknik, (2001), "Aile İçi Şiddet" Sayı: 399, Şubat
- BROWNRIDGE D. A. HALLI S. S (2000) Living in sin and sinful living: Toward filling a gap in the explanation of violence against women. *Aggression and Vident Behavior* 5 (6) 565-583
- CASİMİRO, C., (2002) Social perceptions of marital violence. **Ana'lise Social**, 37 (163), 603-630.
- EKEN Ahmet, (1996), "Bir Olgusu Olarak Türkiye'de Şiddet", **Cogito**. Sayı 6-7. Kış-Bahar, s.407-410.
- ERGİL Doğu, (2001), "Şiddetin Kültürel Kökenleri", **Bilim ve Teknik**, Sayı 399. Şubat. s.40–41.
- ERTEN, Yavuz – ARDALI Cahit, (1996), "Saldırganlık Şiddet ve Terörün Psiko-Sosyal Yapıları" **Cogito**, Sayı: 6–7, Kış-Bahar, s.143–164.
- İÇLİ Tülin, (1994), **Kriminoloji**, Bizim Büro Basımevi, Ankara
- KOCACIK Faruk, (1997), **Sivas'ta Kentsel Aile**, Dilek Matbaası, Sivas
- KOCACIK Faruk, (2003), **Toplumbilim Ders Notları**, 3b, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, No: 92, Sivas

-
- LANDENBURGER K., (1989), A process of entrapment in and recovery from an abusive relationship, **Issues in Mental Health Nursing**, 10 (34). 209–227
- ORTAYLI İlber, (1984), "Osmanlı Toplumunda Aile" **Türkiye'de Ailenin Değişimi**, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını, Ankara
- SAĞNAK Gülay, (1984), "Patalojik Etkileşim Sistemi Olarak Aile" **H. Ü. Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: 2, Ankara
- SÜMER Neslihan, (1998), "Kültür, Yasa ve Aile İçi Şiddet" **20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek**, Editör: Oya Çiftçi, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları no: 285, Ankara
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, (1995) **Aile İçi Şiddetin Sebepleri ve Sonuçları**, Yayın No:86, Ankara
- TEZCAN, Mahmut, (1996), "Bir Şiddet Ortamı Olarak Okul", **Cogito**. Sayı 6–7. Kış-Bahar. s.105–108.
- TILIÇ Rozenberg, (1997), Aile İçi Şiddet: **Bir Sosyolojik Yaklaşım**, TODAİE Yay. No: 285, Ankara, s. 199–131
- ÜNSAL, Artun (1996), "Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi", **Cogito**. Sayı 6-7. Kış-Bahar. s.29–36.
- YILDIRIM Aysel, (1998), **Sıradan Şiddet**, Boyat Kitapları no: 9, İstanbul
- Cumhuriyet Gazetesi, 26.11.2002.
- WALKER, L., (1994) **Abused women and survivor therapy: A practical guide for the psychotherapist**. American Psychological Association, Washington, DC.
- WALBY S., (1994), "Towards a Theory of Patriarchy" **The Polity Reader in Gender Studies**, Oxford, Polity Pres